

HORKAI ANITA:

ESETTANULMÁNY

Stockholm School of Economics in Riga

2002. November 25.

Tartalom:

Az intézmény elérhetősége:.....	3
Az intézmény helye.....	3
Stockholm School of Economics in Riga.....	6
Kulturális háttér - Régióértelmezések.....	7
Az intézmény keletkezésének története	8
Az intézmény fölépítése.....	10
Oktatók	11
A képzés szerkezete	11
Hallgatók.....	15
Az intézmény irányítása	18
Az intézmény finanszírozása	19
Fejlesztések.....	19
Multikulturalizmus: hátrányból előny - A nagy narratíva	20
Felhasznált irodalom.....	28

Az intézmény elérhetősége:

Rīgas Ekonomikas augstskola
Strēlnieku iela 4a, Rīga LV-1010, Latvija
Tel: +371 7015800
Fax: +371 7830249
E-mail: office@sseriga.edu.lv
Home page: www.sseriga.edu.lv

Az intézmény helye

A Stockholm School of Economics in Riga Lettország fővárosában, Rigában található. Lettország a Balti államok közé tartozik, szomszéd országai észak-keletről dél-nyugat felé haladva: Észtország, Oroszország, Belorúszia és Litvánia. Lettország lakosságának száma körülbelül 2,4 millió fő, ebből Rigában laknak 753 ezren.

A történeti előzményeket figyelembe véve a lettek gyakran használják a Titanic utasainak metaforáját saját helyzetük érzékeltetésére, elterjedt kép, hogy Lettország helyzete olyan, mint azoké az embereké, akik a Titanic fedélzetén utaztak. Volt pénzük, hatalmuk, erejük, egyetlen dolog nem volt nekik, ez pedig a szerencse.

Rövid történeti áttekintés:

1198. A krónikák először említik Riga városát.

1282. Riga csatlakozik a Hanza-szövetséghez, sokféle nemzetiség él a városban, de a többséget a németek teszik ki.

1521-1524. Reformáció kezdete Rigában, Riga lutheránus vallású várossá válik.

1558-1583. Riga a Lengyel-litván állam területévé válik.

1561-1581. Riga szabad város.

1581-1621. Riga ismét a Lengyel-litván állam része.

1621-1710. Riga Svéd megszállás alatt van.

1710. Nagy Péter orosz cár elfoglalja Rigát.

1812. A Napóleoni háborúk során leég a város nagy része.

XIX. század második fele. Riga Oroszország legfontosabb ipari városává válik.

1918. 11. 18. Független Lett állam kikiáltása Rigában.

1940. 06. 14. A Vörös Hadsereg elfoglalja Rigát, kiépítik a szovjet-rendszert.

1941. 07. 01. A német hadsereg elfoglalja Rigát.

1944. 10. 13. A Szovjet hadsereg visszafoglalja Rigát, visszaállítják a szovjet-rendszert.

1990. 05. 04. A független Lett állam kikiáltása, és nemzetközi elfogadása.

A történeti áttekintésből kiderül, hogy akarva akaratlanul is nagyon sokféle kulturális hatás érte Lettországot, melynek nyomai a város építészetében maradéktalanul nyomon követhetőek. És e történelmi események alakították az ország etnikai térképét is, mely napjainkban is színes képet mutat.

Nemzetiségek	Összesen	%
Lettek	1374437	57,58
Oroszok	706841	29,61
Beloruszok	97971	4,10
Ukránok	63936	2,68
Lengyelek	60049	2,52
Litvánok	33586	1,41
Zsidók	10572	0,44
Cigányok	8149	0,34
Németek	3546	0,15
Tatárok	3188	0,13
Észtek	2676	0,11
Örmények	2615	0,11
Moldávok	1896	0,08
Azerbajdzsánok	1697	0,07
Grúzok	1038	0,04
Egyéb	14969	0,63
Összesen:	2387166	100,0

Lettország lakossága (Fő, %)

	Anyanyelv			
	Lett	Orosz	Egyéb	Nincs adat
2375339	1472239	864225	20396	18479
100%	61,9%	36,4%	0,85%	0.8%

A fenti két táblázat forrása:

Vineta Porina (2002): Multicultural Education and Teachers' Training in the Context of Integration in Latvia. In: *Educating Tolerance in Multicultural Societies* (Roundtable Discussion Materials, Chisinau, October 3-7, 2001.) ed.: Anatol Gremalschi, Soros Foundation – Moldova, Institute for Public Policy – Moldova, East East Program of the Open Society Institute – Budapest. 135-136. o. és 137. o.

A fenti táblázatokból kiderül, hogy a legnagyobb kisebbség Lettország területén az orosz. A függetlenség előtti időkben az oktatási rendszer két részre oszlott: egyrészt a lett iskolákra, másrészt azokra az iskolákra, ahol az oktatás nyelve az orosz volt. Ez a rendszer fennmaradt a függetlenedés után is, de azóta újfajta tendenciák váltak megfigyelhetővé, közülük is legjelentősebb a kisebbségi iskolák kialakulása. Ezekben központi szerepet kap a Lett nyelv és kultúra csakúgy, mint a kisebbségi nyelv és kultúra, történelem és földrajz. A legnagyobb problémát az orosz gyerekek integrálása jelenti azokba az iskolákba, ahol a tanítás nyelve a lett, mert az 1998/99-es tanévben a tanulók 72-73 %-a nem lett nemzetiségű, és a nyelvet sem beszéli. (Ercite, 2002, 93-94)

Riga Lettország legnagyobb oktatási központja, 229,6 ezer tanuló látogat 176 komprehenzív iskolát, 150 iskola előkészítő-intézményt, 45 szakképző iskolát, 5 főiskolát, és 27 felsőoktatási intézményt. A lett és orosz komprehenzív iskolák mellett a következő multikulturális intézmények működnek még a városban: 3 zsidó, 2 lengyel, 1 litván, 1 észt, 1 ukrán, 1 belorusz nyelvű iskola. (www.virtualriga.lv)

A fenti adatokból érthetővé válik az a kijelentés, mely szerint Lettországban hivatalosan nincs multikulturális és többnyelvű felsőoktatás, de tulajdonképpen minden intézmény az.

Stockholm School of Economics in Riga

Az intézmény Riga szecessziós városrészében található, egy frissen felújított Mihail Eizenstein által tervezett, és 1906-ban is iskolának készült épületben. A stílusjegyre nagyon büszkék, hiszen a szecesszió elterjesztése Rigában a XIX. század végén a nemzeti kultúra újrafelfedezésének jelképe volt. Az épület a Lett kormány ajándéka a svéd-lett koprodukcióban létrejött intézménynek, a felújítás költségeit a Soros Alapítvány biztosította. Az iskola legnagyobb előadótermét Soros Györgyről nevezték el.

A Stockholm School of Economics in Riga Svéd és Lett állami pénzekből támogatott intézmény, azért hozták létre, hogy elitképzést biztosítson a gazdasági és üzleti felsőoktatásban a Baltikum területén. Az intézmény jellegéből adódik, hogy hallgatói észt, lett és litván állampolgárságú diákok. Az előadások és szemináriumok nyelve az angol.

1990 előtt nem volt lehetőség a piacgazdaság igényeire orientált szakemberek képzésére, a következő állami felsőoktatási intézmények működtek:

University of Latvia (Lett Állami Egyetem),
Latvian Academy of Music (Lett Zeneakadémia),
Latvian Academy of Arts (Lett Művészeti Akadémia),
Latvian Academy of Agriculture (Lett Mezőgazdasági Akadémia),
Riga Technical University (Rigai Műszaki Egyetem), és az
Latvian Academy of Medicine (Lett Orvosképző Akadémia).

Ezekben az intézményekben nem folyt közgazdászképzés a mai értelemben, sem üzleti tanulmányokat nem lehetett folytatni. Az ez iránt érdeklődő tehetséges hallgatók külföldön tanultak tovább (többnyire Budapesten a CEU-ban).

Az állami iskolákban mindenhol ingyenes a felsőoktatás, a leendő hallgatóknak szigorú felvételi eljárásokon kell átesniük. A magánintézményeket, ahol magas tandíjat kell fizetni, többnyire azok a diákok látogatják, akik kimaradnak az állami felsőoktatásból, és ki tudják fizetni a tandíjat.

Kulturális háttér – Régióértelmezések

Az iskola jelenleg csak a Balti államokból fogad hallgatókat. Ám a Baltikum kulturális mintázata meglehetősen bonyolult. Észtország, Lettország és Litvánia történelmében nagyon sok közös elem van, de ez csupán abban teszi hasonlatossá ezeket az országokat, hogy egyforma módon különböznek a többi európai és a környező országoktól. Nyelvük különböző, a közös kommunikáció nyelve még most is az orosz. Ugyan a lett és a litván egy nyelvcsaládba tartozik (Balti nyelvek), s a lett modernizált változata a litvánnak, nem értik meg egymást. Vallási szempontból szintén nagyon sokszínű területről van szó, a lettek és észtek lutheránus vallási identitása nem feleltethető meg egy litván katolikus mentalitásnak. Ebből az következik, hogy a Baltikum nem értelmezhető kulturális régióként, mint megnevezés elsősorban földrajzi régióként létezik. Ennek a központja Lettország, pontosabban Riga, mert ez van középen. A litvánok nem utaznának Tallinba és az Észtek sem szívesen Vilniusba egy-egy megbeszélés vagy egyeztetés erejéig, Riga viszont mindkét fővárostól nagyjából egyenlő távolságra van. Másrészt Riga történelme során megszokta a központi szerepet, a sokféleséget, hiszen a Hanza útvonal multikulturális helyé avatta.

1990 után, a függetlenedést követő időszakban mindhárom Balti állam átesett a nemzeti kultúra építésének különböző fázisain. Közvetlenül a függetlenedés után megkezdődött az önálló, szűk körű nemzeti identitások létrehozásának kora. A szovjet rendszer által eltakart etnikai problémák hirtelen a felszínre kerültek. De néhány év alatt rá kellett jönniük, hogy gazdasági szempontból egyedül egyikük sem megy sokra, tehát újra le kellett bontani a határokat, s létrehozni egy közös balti identitást. Ennek a régiónak a határai addig terjednek, ameddig a hasonló problémák értelmezhetőek mind kulturális, mind gazdasági szempontból.

A három ország fejlettség tekintetében is különbözik egymástól. Az észtek tartják magukat a legjobbaknak, majd a lettek, végül a litvánok következnek. Ezt a sorrendet alátámasztja az ezekre a területekre hatást gyakorló országok gazdasági fejlettsége is. Míg az észtek finn és svéd hatás alatt, a lettek svéd és német, a litvánok pedig lengyel hatás alatt vannak. Ezzel egyenesen arányos a befektetők száma az adott területekről az adott országban. S Litvánia azért marad le kicsit a

másik kettőtől, mert a nyugati kultúrákhoz a Baltikum számára a Skandináv területek jelentik a kapcsot. A két másik etnikum közül a lettek kicsit közelebb helyezkednek el az észtekhez, mint a litvánokhoz, és ennek elsősorban vallási okai vannak.

Közös “ellenség”, illetve megoldandó probléma mindhárom ország és kultúra számára a nagyszámú orosz kisebbség kezelése, mely nem beszéli az ország hivatalos anyanyelvét. Mindhárom ország számára nagy kihívás megőrizni nyelvüket és kultúrájukat, hiszen nincsenek sokan. A félelem az oroszoktól, mint fenyegetően nagy területű és még mindig nagy hatású szomszédától, továbbra is érezhető. Másrészt az orosz kisebbségek mindhárom országban politikailag aktívak, és nem feltétlenül működnek együtt a nemzeti politikai irányokkal. Különösen erős és megfogalmazott ez a félelem Lettorszáiban, ahol úgy gondolják az oroszoknak még mindig fáj a foga Rigára, ahol a legnagyobb balti kikötő található, hiszen Riga kikötője a Balti-tengerről a Daugaván Európa északi kapuja.

Az intézmény keletkezésének története

Az iskolát 1993-ban alapították egy Svéd-Lett kormányközi megállapodással, 1994-ben nyitotta meg kapuit és 1996-ban nyert akkreditációt. A lett oktatás történelme során korábban is volt már példa arra, hogy a svédek részt vállaltak egy intézmény alapításában - Rigában. Az első ilyen típusú iskolát II. Gusztáv Adolf alapította, ez volt a DORPAT, mely az észti és a lett parasztok gyerekeinek taníttatását volt hivatott szolgálni, papképző volt. Az akkori körülmények miatt azonban csak lettek jártak abba az intézménybe.

Diana Pauna (2001) az intézmény jelenlegi rektor-helyettese doktori disszertációját a felsőfokú gazdasági képzés és a gazdasági fejlődés kapcsolatáról írta, melynek esettanulmány része a Stockholm School of Economics példáját dolgozza fel. Az ötlet megfogalmazásánál jelen volt, s aktív részt vállalt a szervezési feladatokban. Az iskola megalakulása után a tanulmányi ügyekért és a hallgatói kapcsolatokért volt felelős.

Elképzelése szerint a gazdasági fejlődés motorja a felsőoktatás. Mégpedig egy olyan felsőoktatás, ahol a munkaadókhöz igazodó tanulmányi programokat hoznak létre és biztosítanak. Ebből a rendszerből kikerülve a hallgatók meg tudják állni helyüket a munkaerőpiacon. A gazdasági felsőoktatásban pedig mindenképpen olyan szakembereket kell képezni, akik reagálni tudnak a rendszerváltozás gazdasági problémáira. Erre lehetőség nyílt 1990 után, ekkor a felsőoktatás teljesen megváltozott, új törvény született, melynek hatására új iskolák alakultak. A Balti államok közötti kooperáció azonban csak 1995-ben kezdődött meg, ekkor nyert legalitást az intézmény regionális viszonylatban. Az akkreditáción mindhárom balti ország dolgozott, az alapot a svéd minta jelentette. A fő cél olyan szakemberek képzése volt, akik nemcsak a balti, hanem az európai munkaerőpiacon is megállják a helyüket. Ezekben az időkben nagyon sok alkalmazott kutatás irányult a munkaerőpiac igényeinek felmérésére. Új ismeretek jelentek meg, melyekre az új intézmények ráépültek, a régiek pedig ennek szellemében kerültek átalakításra. Lettországból a hallgatók 44%-a tanul társadalomtudományokat, ezek nagy részének fő szakja a közgazdaságtan. Mára már 10 egyetemen van ilyen képzés. Ezt a folyamatot az az előfeltevés táplálta, mely szerint a modern gazdasági ismeretekkel rendelkező szakembergárda a gazdasági-politikai változások katalizátora és aktív szerepvállalója lesz.

Az iskola létrehozásának ötlete egyrészt abban gyökerezik, hogy az ezen a területen tehetséges hallgatók korábban mind külföldre mentek továbbtanulni (nagy részük Budapestre a CEU-ba), úgy gondolták, ha egy külföldi egyetemet behoznak az országba, és a tágabb értelemben vett régióba, akkor ez a folyamat megállítható.

A svéd támogatás egyértelműen gazdasági befektetés, saját érdek. S a külföldi egyetemet csak a BA fokozatig tudták Lettországra hozni, aki MBA fokozatot szeretne szerezni, többnyire Stockholmban fejezi be tanulmányait. A konkrét anyagi támogatást azonban csak 10 évig élvezheti az intézmény, utána meg kell oldania, hogy a saját lábára álljon és fenntartsa magát.

A legelőször felvett évfolyamon 56 diákból 48 végzett BA fokozattal. Közülük 8-an Stockholmban szereztek MBA fokozatot, ketten pedig Fulbright ösztöndíjjal az Egyesült Államokban folytatták tanulmányaikat. 1995-től évente 100 hallgató

nyer felvételt, s a jelentkezők száma azóta is évente 1100 körül mozog. Az iskolában ingyenes az oktatás mindenki számára, lakhatási támogatást és ösztöndíjat kap minden hallgató, mely 40 Lats (80 USD) tesz ki egy hónapban. De ha a svéd támogatás megszűnik, fordulóponthoz érkezik az iskola, és elképzelhető, hogy tandíjat lesz kénytelen szedni.

Az intézmény fölépítése

Az intézmény BA fokozat kiadására jogosult közgazdaságtan (Economics) és üzleti tudományok (Business Administration) szakokon. Nem tagolódik karokra és fakultásokra.

Az épületben működik az iskola könyvtára, mely Internet hozzáféréssel, elektronikus katalógussal, és üzleti adatbázisokhoz való hozzáférési lehetőséggel rendelkezik, könyvállományának nagy része angol nyelvű, mely Johan Björkman adományaiból jött létre. (A könyvtár elérhetősége: <http://library.sseriga.edu.lv>). 100 különféle üzleti folyóirat előfizetői, több mint 12 ezer könyvvel rendelkeznek. Ez a gyűjtemény többnyire a közgazdaságtan és üzleti tudományterületek halmazát fedi le, úgymint marketing, menedzsment, könyvelési ismeretek, pénzügy, szervezési ismeretek, makro- és mikro-ökonómia, és ezek mellett találhatóak könyvek az üzleti jogra vonatkozó, statisztikai ismereteket, számítógépes ismereteket közvetítő munkák, illetve az üzleti angolra vonatkozó nyelvkönyvek.

A könyvtár mellett tanuló és kutatóhelyül szolgál az épület két számítógépes terme, melyekben 24 órás Internet hozzáférés segítségével akár videó-konferenciák lebonyolítása is lehetséges.

Az iskolának nincs külön kollégiuma, de segít szálláslehetőséget találni diákjai számára. A költségek fedezésére támogatást nyújt, többnyire diákhitel formájában. Nem tartozik az iskolához kutatóintézet, sem egyéb gazdasági egység.

Az iskola jelentős nemzetközi kapcsolatokkal rendelkezik. Az oktatók közössége a világ különböző egyetemeinek oktatóiból tevődik össze, többnyire Svédországból, de emellett Finnországból, az Egyesült Királyságból, az Egyesült Államokból, Írországból, Észtországból, Lettországból, Litvániából érkeznek. Az

oktatók cseréje szoros intézményi kapcsolatot és együttműködést is jelent. Az intézmény részt vesz nemzetközi projektekben, melyek egyrészt diákcsera programok, nemzetközi kutatási programok vagy Internet alapú projektek.

Az iskola sem MA, sem PhD fokozat kiadására nincs feljogosítva, ilyen jellegű képzések nem folynak itt, a továbblépés színtere az esetek nagy részében a mintául szolgáló Stockholm School of Economics, Svédországban. 1999 óta vannak kísérletek a távoktatás megvalósítására, s a nagyvállalatok támogatását élvezve ez az intézmény látja el a szakmai tréningeket és továbbképzéseket.

Oktatók

Az intézmény teljesen nemzetközi tanári karral rendelkezik, bár a kezdeti időkben többnyire svéd oktatók voltak jellemzőek, idővel a nemzetközi kapcsolatok bővülésével mind több országból érkeztek előadók, gazdasági és üzleti szakemberek. Az oktatók helyzete és időbeosztása a CEU-hoz hasonló. A következő országokból érkeznek előadók: Észtország, Lettország, Litvánia, Norvégia, Finnország, Svédország, Dánia, Németország, Egyesült Államok, Egyesült Királyság, és Írország.

A képzés szerkezete

Az iskola elvégzése BA diplomát ad. A teljes program 130 kreditet jelent (ez megfelel 188 ECTS-nek), és 28 kötelező kurzust foglal magába. Ezek mellett számos választható tantárgy teljesíthető, mely tágabb értelemben kapcsolódik az érdeklődési területükhöz, mint például a pszichológia vagy egyéb idegen nyelvek.

A legelső szemeszter bevezető jellegű, ennek során a hallgatók megtanulnak csoportban dolgozni, gyorsan olvasni, előadásokat tartani, angolul tanulmányt írni, és megismerkednek a közgazdaságtudomány alapjaival. Egy kurzus rendszerint előadásból, szemináriumból, önálló munkából, üzemplátogatásokból,

csoportmunkából és vizsgából áll. Az első év után gyakorlaton kell részt venni egy állami vagy non-profit szervezetnél. A második év végén egy olyan vállalatnál kell gyakorlatot teljesítenie, melynek profilja illeszkedik majd a későbbiekben választandó specializációjához, illetve szakdolgozati témájához. Négy specializáció közül lehet választani:

- Tanácsadó
- Gazdálkodás/ Pénzügy
- Vállalkozás/ Tervezés
- Információs Technológiák.

A program magját a következő kurzusok jelentik: számvitel és pénzügy, marketing, üzleti etika, üzleti jog, gazdasági számítások, gazdasági antropológia, gazdasági statisztika, pénzügyi számítások, pénzügyi gazdaságtan, humán erőforrás menedzsment, információs menedzsment, vállalati gazdaságtan, nemzetközi gazdaságtan, nemzetközi pénzügy, makro-ökonómia, könyvelés és pénzügyi menedzsment, piackutatás, mikro-ökonómia, szervezés és menedzsment, gazdasági pszichológia, menedzsment stratégia és technológia.

A tanulmányok környezete igyekszik elősegíteni a gazdasági életben hatékony tudás kialakítását. A módszerek tekintetében ezért fontos szerepet kap a csoportmunka, és az esettanulmányok projektszerű készítése a régió vállalatairól és gazdasági problémáiról. Mindemellett, hogy a Balti-kontextus érthetővé váljon szélesebb összefüggéseiben, gyakorlati szempontból is, számos kívülálló gyakorlatban aktorként tevékenykedő szakembert hívnak meg előadni a régióból. Így a Baltikum nagyvállalatai nemcsak anyagi hozzájárulással vesznek részt a gazdasági felsőoktatásban.

Az oktatás nyelve, akárcsak a nemzetközi üzleti életben használatos nyelv: az angol. Emellett mindenki számára hozzáférhető a lett nyelv, mint választható tanegység. Az iskola hivatalos nyelve szintén az angol, ezzel is igyekeznek oldani a multikulturális közeg feszültségeit.

Az intézmény több nemzetközi és helyi kutatásban vesz részt. Számos neves közgazdaságtudományi konferencia szervezője és helyszíne. Az egyik ilyen konferenciának az anyaga 1997-ben jelent meg, címe: Transition in the Baltic States: Micro level Studies, Basingstoke: Macmillan, 1997 (szerk.: Hood, N., Kilis,

R., Vahlne, J. E.). 1998-ban a fogyasztói szokások Balti jellegzetességeire vonatkozó kutatások zajlottak, míg 1999-től bekapcsolódtak egy nemzetközi összehasonlító vizsgálatba, mely a gazdasági képzés távoktatásban rejlő lehetőségeit igyekszik feltárni. Working Papers címmel rendszeresen megjelentetik kutatási eredményeket a közgazdaságtan és üzleti tudományok területéről. Az iskola tervei között szerepel, hogy létrehoznak egy Balti Kutatóközpontot, mely a gazdasági területeket fedi le.

Az intézmény több forduló felvételi eljárás során válogat a 100 helyre az évenkénti 1100 jelentkező közül. Észt, lett és litván állampolgárságú hallgatók jelentkezhetnek, ha megfelelnek e következő követelményeknek:

1. középfokú tanulmányok befejezése a jelentkezés évének júliusáig,
2. legalább 7-es fokozat elérése matematikából és angolból, ha 10-es skálát használnak az értékeléshez, illetve 4-es, ha 5 fokú skálán értékelnek,
3. állami vizsgát kell tenni matematikából és angolból, melyek eredményeivel rendelkezni kell a felvételi eljárásig.

A felvételi eljárás előtt on-line regisztráció szükséges az iskolába, ennek alapján kerülnek megszervezésre a felvételi vizsgák. Az írásbeli rész a hallgató állandó lakhelyéül szolgáló országban is megrendezésre kerül. Az írásbeli vizsga angol nyelvből, angol fogalmazásból és matematikából (a jelentkező anyanyelvén, tehát észt, lett, litván vagy orosz nyelven teljesíthető) áll. Ha ez sikeres, akkor kerül sor a szóbeli részre, mely egy interjú a jelentkező motiváltságára, szakmai tájékozottságára, személyiségére, alkalmasságára vonatkozólag.

Ez az intézmény nem szervez felvételi előkészítő tanfolyamokat, mert az évek során kialakult, hogy a jelentkezők nagy része matematika és angol tagozatos középiskolákból kerül ki, így a felkészítés ezekben az iskolákban zajlik.

A multikulturális és többnemzetiségű közeg problémáinak kezelésére speciális módszereket és pedagógiai gyakorlatokat kell alkalmazniuk. Az iskola kísérletező jellegű, szívesen tesztelnek új pedagógiai módszereket és eljárásokat. Jelenlegi pedagógiai elképzeléseik középpontjában a vitán alapuló csoportmunka helyezkedik el, s a gyakorlat által közvetített igazi tudományos szellemiség. Ennek lényege, hogy a gazdasági problémákat a lehető legtöbb nézőpontból járják körük, s a valóságból szerzett tapasztalatokat beépítsék a tanulmányokba, melyek azután

valóban használhatóvá teszik az itt szerzett tudást. A kurzusok nagy része Balti nagyvállalatokkal közös projekteket foglal magába, mely lehetőséget teremt az esettanulmányokkal való tanulás módszerének alkalmazására. A hallgatók több olyan feladatot kapnak, melynek során meglátogatják a vállalatokat, cégeket, ott különböző személyekkel beszélgetnek, készítenek interjúkat, majd ezekről beszámolnak, és közösen nyilvánosan megvitatják a tapasztaltakat. Mivel ezek első kézből származó információkat jelentenek a hallgatóknak, olyan tudást szereznek segítségükkel, melyet biztosan használni tudnak majd jövőbeni munkájuk során. Az iskola tehát érdekes karrierlehetőségeket ajánl fel diákjainak, s abban a reményben is képezi őket, hogy ők lesznek az intézmény leendő professzorai.

Az intézmény vezetősége nem tagadja, hogy voltak problémák a kezdeti időkben a nemzeti sokféleségből. Konkrét történetekről azonban nem szívesen beszéltek. Ezeket a problémákat igyekeztek feloldani a csoportmunkákkal, ahol a csoportokat vegyes nemzetiségű diákok alkották. Többnyire négyfős csoportokban dolgoznak, s azok összetétele időnként cserélődik. Lehetőség van arra is, hogy szakdolgozatukat párokban készítsék el.

Iskola után természetesen az azonos nemzetiségű diákok szívesebben töltik együtt szabadidejüket, hiszen ez kicsit otthonosabbá teszi számukra az ittlétet. Az utóbbi években az iskola rendszeresen szervez különböző kulturális napokat, mely lehetővé teszi az eltérő kultúrák jobb megismerését. Megünneplik minden nemzet ünnepeit, ez egyfajta kulturális piac számukra, ahol megmutathatják saját magukat és kultúrájukat. Mindenki tanulhat mindenkitől. És az a korosztály már nagyon nyitott az eltérő kultúrájú saját korcsoportja irányába, így ebből már nincsenek problémák.

Egy régi történet alapján megesett, hogy a fiúk szabotálták egy norvég professzorasszony vendégelőadását a business studies témakörben azzal az indokkal, hogy mit keres egy nő ezen a területen. De ezek a problémák az évek során megszűntek, elmondásuk szerint 1994 óta sokat változott a helyzet, s a korábbi szegregatív szemléletet egy integratív váltotta fel.

Hallgatók

Az intézmény hallgatói három ország területéről érkeznek, de ez nem jelenti azt, hogy csak három nemzetiség tagjai kerülnek egy közösségbe, hiszen lehetnek Észtország területén élő orosz, vagy például Litvániában élő lengyel nemzetiségű jelentkezők is. A hallgatók etikai összetétele tehát rendkívül színes képet mutat. Ennek következtében a vallás tekintetében szintén nem beszélhetünk homogén összetételről.

Az iskolába jelentkezők többsége lett, a másik két balti ország területéről nagyjából hasonló arányban, de kevesebben jelentkeznek. Az intézmény a 18 és 25 év közötti korosztályt fogadja, akik jók matematikából, jól beszélnek angolul, és jó kommunikációs képességgel rendelkeznek. A jelentkezők egyharmada lány.

Ebben az iskolában, akárcsak az állami egyetemeken és főiskolákon, nem kell tandíjat fizetni, és a hallgatók 40 Lats (80 USD) összegű ösztöndíjat kapnak, mely fedezi a megélhetéshez és a lakhatáshoz szükséges költségeiket. A hallgatók társadalmi összetétele emiatt vegyes, az ösztöndíjnak köszönhetően a szegény körülmények közül érkezőknek sem okoz anyagi problémát tanulmányuk folytatása.

Ezek a juttatások, illetve a jövőre vonatkozó karrierlehetőség ígérete sok érdeklődőt vonz. Évek óta tízszer annyi diák jelentkezik felvételre, mint ahány férőhely van. Ez azt jelenti, hogy a 100 fős keret betöltésére 1100-an jelentkeznek átlagosan, az iskola tehát valóban a legtehetségesebb hallgatók közül válogathat. A hallgatói arány nemzetiségi megosztás tekintetében azonban mégsem egyértelműen a teljesítmény függvényében alakul. Van egy hallgatólagos megegyezés az iskola vezetősége körében, melynek alapján a felvett hallgatók nemzetiségi összetétele a következő mintázatnak kell, hogy megfeleljen:

70% lett

20% litván és

10% észt.

Azért a lettek vannak a legtöbben, mert az iskola Lettországból található, és a támogatások jelentős részét a lett kormány és lett vállalatok biztosítják. A litvánok közül azért jöhetnek többen, mint az észtok, mert nekik kevesebb lehetőségük van. "Az észtok szájában ott van Helsinki." Az erről való beszéd közben érződött némi

féltékenységgel az észtek irányába, hiszen ők sokkal korábban kihasználták a nemzetközi együttműködés nyújtotta előnyöket a finnekkel, aminek oka a majdnem elhanyagolható földrajzi távolság. Emellett a kulturális távolság is lényegesen kisebb, mint például a litvánokkal kapcsolatban. De nem hagyhatták ki az észti tanulókat az intézményből, mert akkor sérült volna az a regionális ideológia, mely Rigát centrum pozícióba helyezi. Lettország gazdasági érdekei számára kedvezőbb szituáció az, hogy Észtország a Baltikumhoz tartozik, és nem a Skandináv országokhoz.

Az intézmény önálló és döntési pozícióban lévő hallgatói önkormányzattal rendelkezik. A bizottság 12 főből áll, akiket évenként választanak. Fő feladatuk a hallgatói érdekképviselet mellett a "Career days" (Állásbörze) megszervezése, az évkönyv szerkesztése és kiadása, kávéházak szervezése, kulturális és sport programok lebonyolítása stb.

Kiemelkedő esemény az iskola életében a "Career days", melynek során számos balti vállalat jelenik meg és képviselteti önmagát biztosítva ezzel a hallgatók informáltságát a gazdasági eseményekről, megkönnyítve a gyakorlati helyek és a későbbi munkalehetőségek hozzáférhetőségét. Ez az időszak nemcsak az iskolának de Riga gazdaságának is jót tesz, hiszen egy helyre gyűjti a balti régió üzleti és gazdasági szakembereit. Évről-évre igyekeznek bővíteni azoknak a vállalatoknak a körét, akik részt vesznek ezen az eseményen.

A pénzügyek iránt érdeklődő hallgatók létrehozták saját alapítványukat, mely az iskola keretei között működik, de lehetőséget nyújt egyéni kutatások támogatására, önálló kezdeményezésre történő szervezési feladatok (konferenciák, kerekasztal megbeszélések, szakmai kirándulások stb.) támogatására.

Az iskolának saját kórusa van, mely rendszeresen fellép a különböző kulturális eseményeken, illetve önálló hangversenyeket ad. A műsorán észti, lett és litván kortárs és klasszikus művek szerepelnek, mellyel külföldi kórustalálkozókon is gyakran részt vesznek, nemcsak a Baltikum területén, de Európa több országában is.

Az ide járó hallgatók büszkék rá, hogy ebben az intézményben tanulnak és szereznek diplomát. Számukra nem az a probléma, hogy hol helyezkednek majd el,

ha végeznek, hanem, hogy hogyan válasszák ki a kínálkozó lehetőségek közül a számukra legjobbat.

A lemorzsolódás évente 5-10 % körül mozog. Diana Pauna elmondása szerint ez nem nagy, ha a nagyon magas követelményekhez viszonyítunk. A lemorzsolódó hallgatók nagy része később folytatja tanulmányait az iskolában, csak néhány hagyja abba idő előtt tanulmányait.

Akik sikeresen befejezik tanulmányaikat, azok rengeteg lehetőség közül választhatnak. Ennek oka, hogy a munkaerőpiac igényli a friss és korszerű tudással rendelkező gazdasági szakembereket, mert tőlük remélik a régió gyors gazdasági fejlődését. A végzetek kb. 20 %-a folytat még további tanulmányokat valamely - főként külföldi (Svédország, Egyesült Államok) - intézményben MBA vagy PhD fokozatért. A munkába álló hallgatók a következő területeken helyezkednek el:

42 % Vállalatoknál üzleti, gazdasági tanácsadó, konzultáns.

23 % Banki és pénzügyi terület.

17 % Kereskedelmi terület.

8 % Szállítmányozás és kommunikáció.

5 % Marketing és reklám.

4 % Mérnöki munkák.

1 % Turizmus.

A hallgatókkal folytatott beszélgetésekből kiderült, hogy hasonló típusú tanulmányokat más egyetemeken is folytathatnának, de a korábban végzetek tapasztalatai azt mutatják, hogy számukra ez az iskola jelenti a kaput a világra. Ha itt végeznek, akkor a nyugat-európai egyetemekkel versenyképes tudást kapnak, és választhatnak, hogy az országukban maradnak, vagy külföldön próbálnak szerencsét. De ha más egyetemen végeznek, ahol nem annyira érezhető a levegőben az internacionalitás, akkor csak az országukban maradhatnak, és sokkal kevesebb eséllyel pályáznak külföldre.

A modern karrierre orientált beállítódás saját bevallásuk szerint is jellemzőbb az ide jelentkező hallgatókra, mint az átlagos egyetemistákra. Elmondásuk szerint a színes kulturális összetétel érdekesebbé teszi a diskurzusokat, de ők nem érznek ezekben problémákat, vagy kényelmetlen helyzeteket. Céljaik, és közös érdekeik felette állnak a nemzetiségi különbségekből adódó problémák felett, ezért számukra

a személyközi konfliktusok sem e dimenziók mentén fogalmazódnak meg. Egymással annak figyelembe vételével építenek és tartanak fenn kapcsolatot, hogy később üzleti partnerként, munkatársként vagy barátként nem kerülhetik majd el egymást. “Mert hát a Baltikum sem túl nagy terület, nem még Lettország...”

Saját network-ük erősítése érdekében 1996-ban megalakították az Alumni Szövetséget, ebben az évben voltak először végzősök. (www.alumni.lv) Ehhez tartozik egy olyan on-line adatbázis, melynek segítségével a volt- és jelenlegi hallgatók kapcsolatba léphetnek egymással. Lehetőséget teremtenek a személyes találkozásokra közös rendezvények szervezésével.

Az intézmény irányítása

Az intézmény első rektora Staffan Burenstam Linder volt, aki korábban a svéd kormányzatban töltött be fontos szerepet: a kereskedelmi miniszteri tisztséget. Az iskolának tehát jelentős politikai kapcsolatai voltak, s ezek ma is jelentősek. Az iskola vezetősége egy testület, melynek tagjai:

a Stockholm School of Economics in Riga elnöke: Håkan Hederstierna,

a Stockholm School of Economics in Riga rektora: Anders Paalzow,

az intézmény pénzügyi vezetője: Jacob Palmstierna, a Merita Nordbank képviselője,

Agneta Stark, a svéd kormány képviselője,

Māra Katvare a lett Oktatási Minisztérium képviselője.

A testületi irányítás nem megszokott ebben a régióban, az intézmények végső döntéseit korábban többnyire egy ember vagy azonos érdekerületről érkező néhány ember hozta. Diana Pauna szerint ezt a formát először meg kellett szokni, s az érdekérvényesítés folyamatában a gondolatok olyan nyelven megfogalmazott prezentációjára volt szükség, melyet a testület minden tagja megért. Korábban az országban, és a régióban is a nemzetközi kommunikáció nyelve az orosz volt. Ezt a kilencvenes évek elejétől csak lassan váltja fel az angol, esetleg a német.

Érdekes megjegyezni, hogy Riga utcáin járva legalább annyiszor üti meg az ember fülét orosz szó, mint lett. Ez nemcsak a nagyszámú orosz kisebbségnek

tudható be, hanem annak is, hogy a lettek között még a fiatalabb generáció tagjai is jól beszélnek oroszul, és használják is. Különösen akkor, ha nem akarják, hogy gyermekeik - akik nem tudnak, de még csak nem is tanulnak oroszul – megértsék, hogy miről beszélnek. Az utcán megállított emberek közül – többnyire fiatalok – minden harmadik zavarba jövetel nélkül megszólal angolul.

Az intézmény finanszírozása

Az intézmény költségeit és további fejlődését sok különféle forrás fedezi. Egyrészt a lett kormánytól érkező állami támogatás, a svéd kormánytól érkező állami támogatás, illetve a Baltikum területén működő helyi vagy külföldi érdekeltségű vállalatoktól, cégektől érkező támogatások. Az alapításkor a svéd támogatást tíz évre kapta az intézmény, a tíz év 2003-ban lejár. Ez az az időpont, amikor meg kell teremteni a teljes önellátás lehetőségeit. Ez nagyobb lett állami támogatást igényel majd, vagy a vállalatoktól lesz szükség nagyobb mértékű támogatásra. Jelenleg a hallgatóknak tandíj formájában nem kell hozzájárulniuk ezekhez a kiadásokhoz, de nem elképzelhetetlen, hogy 2003/2004-es tanévtől nem kényszerülnek rá, hogy bevezessék a pénzszerzés e formáját.

Fejlesztések

Elvárják, hogy az intézmény 2003-tól a saját lábára álljon, és fenntartsa magát svéd segítség nélkül.

A jövőre vonatkozó terveik egyike, hogy olyan komoly minőségű felsőoktatási intézménnyé alakuljanak, mely aktív részt vállal majd a gazdaság számos területén. A 10 éves periódus végére teljesen balti irányításúvá és finanszírozásúvá válik majd az intézmény.

Az intézmény fejlesztéséhez nagymértékben hozzájárulnak volt diákjai. Egyrészt visszahozzák külföldi tapasztalataikat, melyek tanulságai beépíthetők a

tananyagba, másrészt a támogató cégekhez alkalmazásba kerülve elősegítik, hogy az onnan érkező pénzügyi források folyamatosak legyenek, és ne apadjanak el.

Az intézményben folyó kutatások szintén elősegítik a fejlődést, mert bekapcsolják a hallgatókat a nemzetközi és összehasonlító kutatások vérkeringésébe. A tapasztalatok egyrészt bekerülnek a tananyagba, másrészt hírnevet jelentenek a műhelynek, forog az iskola neve, s így egyre többen keresik majd a későbbiekben rájuk bízva a kutatásokat.

Mivel ez a gazdasági közeg jelszava és kitűzött célja által igyekszik a legmodernebb és legnaprakészebb tudásanyagot közvetíteni, felbukkan az intézményre vonatkoztatva is a fenntartható fejlődés elmélete. A fenntartható fejlődés ebben a közegben azzal a jelentéssel bír, hogy a rendszert elhagyó és az ide beérkező erőforrások egyensúlyban vannak, de arra törekszenek, hogy időről-időre mindig egy kicsit több kerüljön a bevétel oldalára, mint a kiadására. Ennek a rendszernek aktív részesei a végzett és a jelenlegi hallgatók, akik mind azt hivatottak elérni, hogy a bevételi oldalra legalább annyi vagy egy kicsit több kerüljön, mint a kiadás oldalára. Így a fejlődés szinten tartható.

Multikulturalizmus: hátrányból előny – A nagy narratíva

Az intézmény létrejöttének története nem mutat kalandos fordulatokat, hiszen kettős igényrendszer hívta életre az iskolát. Ez egyrészt a helyi kezdeményezés (Riga), illetve a nemzetközi források megléte, befektetési igény (Stockholm) – mely találkozott a regionális (Baltikum) érdekeltséggel: kereslet a minőségi felsőfokú gazdasági és üzleti képzésre, melyet az a hit tart életben, hogy a naprakész ismeretekkel rendelkező, jól képzett szakembergárda képes reflektálni a rendszerváltozás hozta gazdasági kérdésekre, s a fejlődés előmozdítójává válik. Az a tárgyalások megkezdésénél kiderült, hogy a svéd befektetés a régiót (Baltikum: Észtország, Lettország, Litvánia) támogatja, s nem pusztán Lettországot, mert svéd befektetők vállalatai mindhárom országban találhatóak, s a cégek alkalmazásában nincs megfelelő szakembergárda, mely a régió felsőoktatási hiányosságainak következménye.

A választás Rigára, mint Balti központra (földrajzi értelemben), és nem mint gazdasági-kulturális központra esett. Riga van abban a szerencsés földrajzi helyzetben, hogy nagyjából egyforma távolságra van Tallintól, Vilniustól és Stockholmtól is. Mivel a lettek kerültek abba a helyzetbe, hogy megkapják a jogot az iskola létrehozására, ők biztosították az infrastruktúra nagy részét. Ez azt jelenti, hogy sem az észteknek, sem a litvánoknak nincs befektetett pénze az intézményben. Erre hivatkozva vívhattak ki a lettek több privilégiumot maguk számára, ami a férőhelyek 70 %-át jelentette, illetve a lett nyelv oktatását az iskolába járó nem lett diákoknak kötelezően választható keretben. Sem az észteket, sem a litván nyelvet nem oktatják.

Azt azonban a kezdetektől fogva sejtették, hogy a svédek nem igazán voltak tisztában azzal, hogy mit vállalnak, amikor a három nemzet hallgatóit egy intézménybe zárták. A kulturális különbségekből fakadó konfliktusok kezelésére nem rendelkeztek megfelelő megoldási módokkal. Így az intézmény fennmaradása függött a megfelelő módszerek kidolgozásától, melyek fejlődése, az erre vonatkozó helyi, belső kutatások tucatja, a tapasztalatok megvitatása évek alatt fejlesztette ki a megfelelő határfokkal, és legkevesebb konfliktussal működő rendszert.

Az alapítás időszakában el kellett gondolkodni azon, hogy a jövőben milyen nyelven folyhat majd az oktatás. A Baltikum közös nyelve az orosz volt hosszú időn keresztül, de ebben a szituációban fel sem merülhetett az orosz nyelv használata. A hallgatók idegen nyelvként sem tanulják a Stockholm School of Economics falai között. Ha az oktatás nyelve a lett nyelv lenne, az kizárná a másik két balti országból érkező hallgatókat, és sérülne a regionális ideológia, amely életre hívta az intézményi kezdeményezést. Marad tehát közös nyelvnek az angol, mely nem terhelt negatív történelmi emlékekkel, s mellesleg a nemzetközi üzleti- és gazdasági élet nyelve. Sok történet forog az értelmiségiek körében azzal kapcsolatban, hogy a leginkább piacképes diplomát az szerezte, aki angol nyelvtanári képesítést kapott a kilencvenes évek elején. Az angoltanárok jól fizetett és sok helyen keresett munkaerőt jelentettek, ezért nagyon sokan képeztették át magukat erre a szakra. Akárcsak Magyarországon, Lettországon is az átképzettek nagy rész az orosz tanárok köréből került ki, ezért számos lett vicc született a Russian-English nyelvről, mely mint élőbeszédben használt keveréknyelv létezett.

Az iskola szempontjából, két irányból is fontos az angol nyelv közössé tétele: egyrészt a multikulturális hallgatói közegnek ad egy közös szakmai kommunikációs bázist, másrészt a nemzetközi tanári karnak. Az iskola beindulásának időszakában többekben felmerült kérdésként, hogy a leendő hallgatóság angol nyelvismerete lehetővé tesz-e gazdasági felsőoktatást, melynek szaknyelvét angolul kell elsajátítaniuk. Erre vonatkozóan több belső kutatás zajlott, s a nyelvi kompetencia kérdése mind a mai napig sarkalatos pontja a tanítási módszertannak.

Az iskolában alkalmazott tanítási módszerek alapja a csoportmunka. Négyfős csoportok dolgoznak együtt, többnyire többetnikumú összetételben, eltérő angol nyelvtudási szinttel, és eltérő kulturális háttérrel. Az egyik belső eset-kutatás arra vonatkozott, hogy kiderítse a közös munka hatékonyságát a nyelv tükrében, a kommunikációs stratégiákat, illetve a hátráltató tényezőket. Az esettanulmány egy négyfős csoportot követ figyelemmel, mely két lett, egy litván és egy észt hallgatóból áll. A kutatás módszerei a megfigyelés-technikák alkalmazásából, interjúkészítésből, és kérdőíves megkérdezésből állt. A kapott adatokat időről-időre elemezték, s ehhez képest alakították a nyelvtanítás metódusain.

A hallgatóknak rendszeresen értékelniük kellett saját és társaik nyelvtudását, kommunikációs és írásbeli képességeiket, illetve fel kellett tárniuk azokat a nyelvi hiányosságokat, melyek hátráltatták a konszenzus kialakulását, illetve a feladat megoldását. A kutatás alapkérdése volt, hogy milyen kritériumok mentén értékelik saját és társaik nyelvi kompetenciáját a hallgatók. Azt vették észre, hogy ezek a kritériumok időben változtak, és ez azt jelentette, hogy a megfigyelt hallgatók elkezdtek reflektív módon viszonyulni saját és társaik nyelvhasználatára, s ezt a magatartást alapvetően a nyelvi tudatosság határozta meg (Brendan Ó Sé, 2002).

Az intézmény legfontosabb narratívája azonban mindenekelőtt a kulturális különbségekből adódó konfliktusok, illetve azok felszámolása. A közvetítő nyelven érintkező kultúrák nehezen integrálhatók egy oktatási keretbe, de talán még mindig könnyebben, mint a hétköznapi. Az intézménynek azonban mindkét dimenzióval szembe kell néznie, és stratégiát kialakítania az esetleges problémák kezelésére.

A történet eleje a mi szempontunkból arra az ötven évre vezethető vissza, mely a Szovjetunió totalitáriánus diktatúráját jelentette a terület fölött. Amikor ez az ellenőrzés megszűnni látszott, akkor kezdődhetek a különbözőségek

megfogalmazódni, de már valamiféle demokratikus, és polgári kóperatív módon. Ez a befolyás alatt lévő államok feldarabolódásához vezetett, például Csehszlovákia vagy Jugoszlávia esetében, s erre igyekezett törekedni az összes balti állam is 1990-ben. Az a feladat fogalmazódott meg, hogy meg kell teremteni a nemzeti kereteket, bár "Nemzetként" igazából egyik balti állam sem létezett történelme során. Érdekes megjegyezni, hogy Európában ezek a folyamatok a XIX. század folyamán zajlottak, a nemzetállamok megteremtése véres forradalmakkal és szabadságharcokkal voltak kiszínezve, s megannyi szimbólumalkotás folyamatában: himnusz írásában, nemzeti hősök teremtésében, azoknak emlékművek állításában, és a nemzeti mitológia kanonizálásában.

A Baltikum 1990 után kezdte nemzetállamait létrehozni, ekkor születtek a nemzeti jelképek, ekkor értékelődött fel a mindig is szívügynek tartott nemzeti nyelv és kultúra kérdésköre. A függetlenedés után azonban kérdések tucatja merült fel, például:

- hogyan reflektál a független Lettország, Litvánia és Észtország a "Baltikum" koncepcióra,
- hogyan jeleznek vissza a fennmaradó Oroszországnak, vagyis milyen kapcsolatot lesznek képesek kialakítani vele,
- valójában mit gondolnak a lettek az észtekről, az észtek a litvánokról, a litvánok a lettekről,
- és mit gondolnak mindezek az emberek azokról, akik a szovjet birodalom ideje alatt költöztek az országukba, orosz az anyanyelvük, és az adott nemzet nyelvét nem beszélik, nem is értik.

Majdnem fél évszázaddal a második világháború után a Lettországhoz kapcsolódó etnikai csoportok problémái és erősségei úgy voltak bemutatva, mint egy nagyobb ideológia részei. Ez azt jelentette, hogy többnyire az etnikumok pozitív oldalairól beszéltek, az érdekességük és értékeik voltak kiemelve, és az esetleges politikát is érintő problémái mélyen el voltak hallgatva. Mindemellett az oroszul beszélő csoportok dominanciája egyértelműen túlhangsúlyozott volt. McGurty és Silova (2000) tanulmánya is alátámasztja azt a közvélekedést, mely szerint a Balti egység érzete nem egyértelműen sajátja még a jól képzett fiatal

értelmiségi rétegnek sem. Ehhez az elképzeléshez úgy viszonyulnak, mint a politika által létrehozott entitáshoz, melyhez nekik személy szerint nincs túl sok közük.

Ez a hozzáállás jellemzője az iskolába járó hallgatók nagy részének is. Ennek tudatában végeztek egy belső kutatást, mely az első éves hallgatók etnikum percepcióját vizsgálta tanulmányaik megkezdése előtt, illetve bizonyos interkulturális közegben eltöltött idő után. Az így kapott adatokból stratégiát igyekeztek megfogalmazni az etnikus integráció folyamatára vonatkozóan, illetve a kultúrák közötti kommunikáció hatékonyabbá tételére.

A kiinduló pedagógiai koncepció az interakciókra épülő csoportmunka volt. Ez a csoportmunka vegyes etnikumú tagokkal az állandó vitára és megbeszélésekre épül, mely nemcsak a konszenzust és jobb megértést segítheti elő, de elmélyíthet korábbi konfliktusokat is. Ennek leküzdésére azzal próbáltak reagálni, hogy közössé tették a felelősséget, és a feladatok elvégzését akkor tekintik elfogadottnak, ha közös beszámoló készül belőlük az egyéni munkák alapján. Így az egyént visszajelzést és értékelést kap saját személyes munkája alapján, és csoportmunkájának értékelésén keresztül is.

Arra, hogy a kulturális környezettel a hallgatók megbarátkozzanak egy egész szemesztert kapnak. Ez a bevezető félév rengeteg közösségépítő és kommunikációs tréninget tartalmaz, és igyekszik egy szintre hozni az eltérő angol nyelvtudásokat. Az első félévben kialakított csoportok a következő szemeszterben tagokat cserélnek, és minden félévben más-más emberekkel kell együtt dolgozniuk a hallgatóknak. Az elbeszélésekből kiderült, hogy abban a néhány esetben, amikor homogén csoportok jöttek létre, megnöttek a problémák a csoporton belül. És ezek a problémák nem kulturális alapon szerveződtek, hanem sokkal inkább csoportdinamikai alapokon, egy litvánokból álló fiúcsoportban két vezető egyéniség került, akik egyformán küzdöttek a "főnök" szerepért, így a másik két társ egyiküket sem fogadta el, és a team széthullott, a feladatot nem tudták teljesíteni. Ilyen esetek vegyes csoportok esetében nem fordultak elő. Ezt azzal magyarázták, hogy a vegyes csoportokban még akkor sem vállalnak fel határozott vezető szerepet az egyének, ha egyébként a vezetői személyiségjegyek dominálnak náluk, mert egyikük sem akar egy másik nemzetiségű előtt "magasabb rendűnek" vagy "főnöknek" látszani.

A pedagógiai filozófia folytatása a nemzetközi tanári kar elvárásainak való megfelelésre történő felkészítés.

Végső munkájuk, a szakdolgozat elkészítése történhet párokban is, és a gyakorlat azt mutatja, hogy a hallgatók 86 %-a él is a lehetőséggel.

Alapvetően négy nemzetiség találkozhat az intézményben: a lett, a litván, az észt és az orosz. Ezeket a vizsgálat során nemzetiségi-nyelvi csoportoknak - ethno-linguistic group (ELG) – nevezték. Az első éves hallgatók attitűdjét, értékrendjét, sztereotípiáit vizsgálták a tanév kezdetekor, és év végén. Ennek segítségével fel lehetett állítani egy vélekedésmintát, mely a másik ELG csoportba tartozóra vonatkozva fogalmazódott meg az egyes hallgatókban.

A következő kérdéseket vizsgálták:

- milyen mértékben tölti szabadidejét más ELG csoport tagjával az egyén
- milyen értékskálán érzékeli a más ELG csoportba tartozókat a következő kategóriák mentén: szociabilitás, tolerancia, intelligencia, kreativitás, vezetésre való hajlam, etikus munka, nemzeti büszkeség, nacionalizmus (lojalitás az adott nemzet iránt), kulturális és családi értékek
- munkával kapcsolatos tolerancia skála
- segítő és gátló tényezők az interkulturális kommunikációban.

A 85 megkérdezettből 77 tudta egyértelműen besorolni magát egy ELG csoportba. Arra a kérdésre, hogy vajon a hallgatók az osztálytermen kívül gyakorolhatnak-e egymásra szocializációs hatást, az orosz hallgatók 90 %-a, az észtek 85 %-a, a Litvánok 78 %-a és a letteknek mindössze 66 %-a válaszolt igennel. A második kérdésre adott válaszokból kiderült, hogy a litvánok és az oroszok töltenek több időt iskolán kívül más ELG csoportba tartozókkal (46 % és 45 %), míg az észtek kevesebben (32 %), és a lettek alig (26 %).

A hallgatókra vonatkozó kutatások további részéből kiderült, hogy az orosz hallgatók kapják a legjobb pontokat a szociabilitás tekintetében mind év elején, mind év végén. Ebből kiderül, hogy ők alkotják azt a csoportot is, akik a legkönnyebben és a legrövidebb idő alatt képesek alkalmazkodni az új körülményekhez, és képesek oldani a többiek feszültségét is.

A tolerancia kérdéskörében az észtek bizonyultak a legjobbnak, bár nagyon nagy volt a különbség az első benyomás és az év végi eredmény között (34 %-ról 81 %-ra változott). Őket követték az orosz hallgatók, majd végül a litvánok és a lettek, nem túl biztató eredményekkel.

Az etikus munkát illetően szintén az észtek megítélése a legpozitívabb, és a további sorrend sem okoz meglepetést: orosz hallgatók, litvánok, lettek.

A nacionalizmus kérdéskörében a leginkább nacionalista érzelmű ELG csoportnak a litván bizonyult (84 %), őket követik a lettek és az észtek egyforma aránnyal (75 %), és végül az orosz hallgatók (35 %).

A vezetésre való hajlam két nemzetiség hallgatóinál volt érzékelhető nagy arányban, a litván hallgatóknál (76 %), illetve az orosz hallgatóknál (69 %), őket követték a lettek (52 %), majd az észtek (31 %).

A munkával kapcsolatos tolerancia skála eredményei azt mutatták, hogy a hallgatók legszívesebben és legközelebbi munkakapcsolatba elsősorban az orosz és az észti hallgatókkal kerülnek. Legkevésbé népszerűek a lett hallgatók ebben a kérdésben (McGurty – Silova 2000).

Ennek a vizsgálatnak az eredményei nagyon érdekes képet vázolnak. Teljesen ellentétesek az interjúban Diana Pauna, az intézmény jelenlegi rektor helyettese által elmondottakkal. Az ő szavaiban az orosz hallgatók negatívabb beállításba kerültek, ez lehet a következménye annak a kulturális képzettársításnak, mely az orosz kisebbségre, a helyi problémákra és az ezek által felvetett kényes politikai kérdésekre utal. És felmerül a kulturális adaptivitás kérdése, melyre a legjobb válaszokat a felmérés alapján az orosz hallgatók adják, s a legkevésbé jókat a lett hallgatói az intézménynek.

Nem tudni, hogy a felmérés következtében-e, de a vizsgálatot követő időszakban megszaporodtak a kulturális események az intézményben. Ezeknek hagyománya teremtődött, és egy speciális ünnepnaptárat hoztak létre, melyben nemzeti ünnepek és fesztiválok kaptak helyet. Ezek az események publikusak bárki számára, és gyakran hívnak rá vendégeket, vagy összekötik a jelentkező vágyóknak tartott nyílt nappal. Ezzel is igyekeznek ízelítőt adni kulturális sokféleségükből.

Ennek a kulturális börzének másik célja, hogy reklámot, szakmai szóval élve megfelelő PR-t biztosítson egy adott kultúrának, hogy a kultúrák közötti kommunikációban sikeres pozíciót tudjon betölteni, s ne gyengítse pozícióját a vele kapcsolatos esetleges információhiány.

A kutatás során arra a kérdésre, hogy mi segítheti a jól működő interkulturális kommunikáció kialakulását a hallgatók többsége a csoportmunkát és az angol nyelv használatát jelölte meg elsődleges indokként. Leginkább az orosz hallgatók emelték ki az angol nyelv fontosságát, azzal az indokkal, hogy ezen a nyelven elmaradnak a metakommunikatív jellemzők, melyek negatív érzeteket keltenek a használókban. Itt alapvetően az orosz nyelvet kell a háttérben érteni.

Gátló tényezőkként a rosszul rögzült negatív értelmű kulturális sztereotípiákat említették nagy számban, azt a tudást, melyet a nagyszülői generáció értékrendjéből vettek át. A legtöbb negatív diszkriminációt és sztereotípiát az észtekbe táplálták szocializációjuk során, és a legkevesebbet az orosz hallgatók birtokolnak ezek közül.

A tanulmány végén a konklúzió az orosz hallgatók jó szereplését a kulturális adaptivitás "vizsgán" reménykeltőnek tartja, és azt szűri le belőle, hogy ez a generáció már nem akarja elfoglalni a balti területeket, hanem igyekszik azokkal kóperatív, jó munkakapcsolatot kiépíteni, s a Balti államok polgáiraiként hozzájárulnak a Baltikum fejlődéséhez (McGurty – Silova 2000).

A fenti kutatás eredményeinek nagy tanulsága hogy a különböző generációk regionális, kulturális és az ebből következő hozadékokra vonatkozó elképzelései "rendszerátváltásos időkben" nem feltétlenül egyeznek meg. S mielőtt ezekre vonatkozóan bármiféle következtetést szeretnénk levonni, mindenféleképpen az adott generáció tagjaitól kell az információt gyűjtenünk.

Felhasznált irodalom

- Brendan Ó Sé: (2002) A case study exploration of peer evaluation of language competence Conference Paper, IATEFL Conference, The University of York, UK, 23-27 March 2002
- Ercite, Nadezda (2002): Educational System in Latvia. In: *Educating Tolerance in Multicultural Societies* (Roundtable Discussion Materials, Chisinau, October 3-7, 2001.) ed.: Anatol Gremalschi, Soros Foundation – Moldova, Institute for Public Policy – Moldova, East East Program of the Open Society Institute – Budapest. 93-107.
- McGurty, Neil – Silova, Iveta (2000): Ethnic integration and cross-culturalism in an academic setting: the case of the Stockholm School of economics in Riga. In: *International Education*, Vol. 11, No. 1, 2000. 79-91.
- Pauna, Diana (2001): *Vadīšnas profesionālās kompetences vediošanās studentiem Rīgas ekonomikas Augstskolā. Augstskolas Pedagoģija Promocijas Darba Kopsavilkums. Latvijas Universitāte Pedagoģijas un Psiholoģijas Institutās, Rīga.*
- Porina, Vineta (2002): Multicultural Education and Teachers' Training in the Context of Integration in Latvia. In: *Educating Tolerance in Multicultural Societies* (Roundtable Discussion Materials, Chisinau, October 3-7, 2001.) ed.: Anatol Gremalschi, Soros Foundation – Moldova, Institute for Public Policy – Moldova, East East Program of the Open Society Institute – Budapest. 135-140.